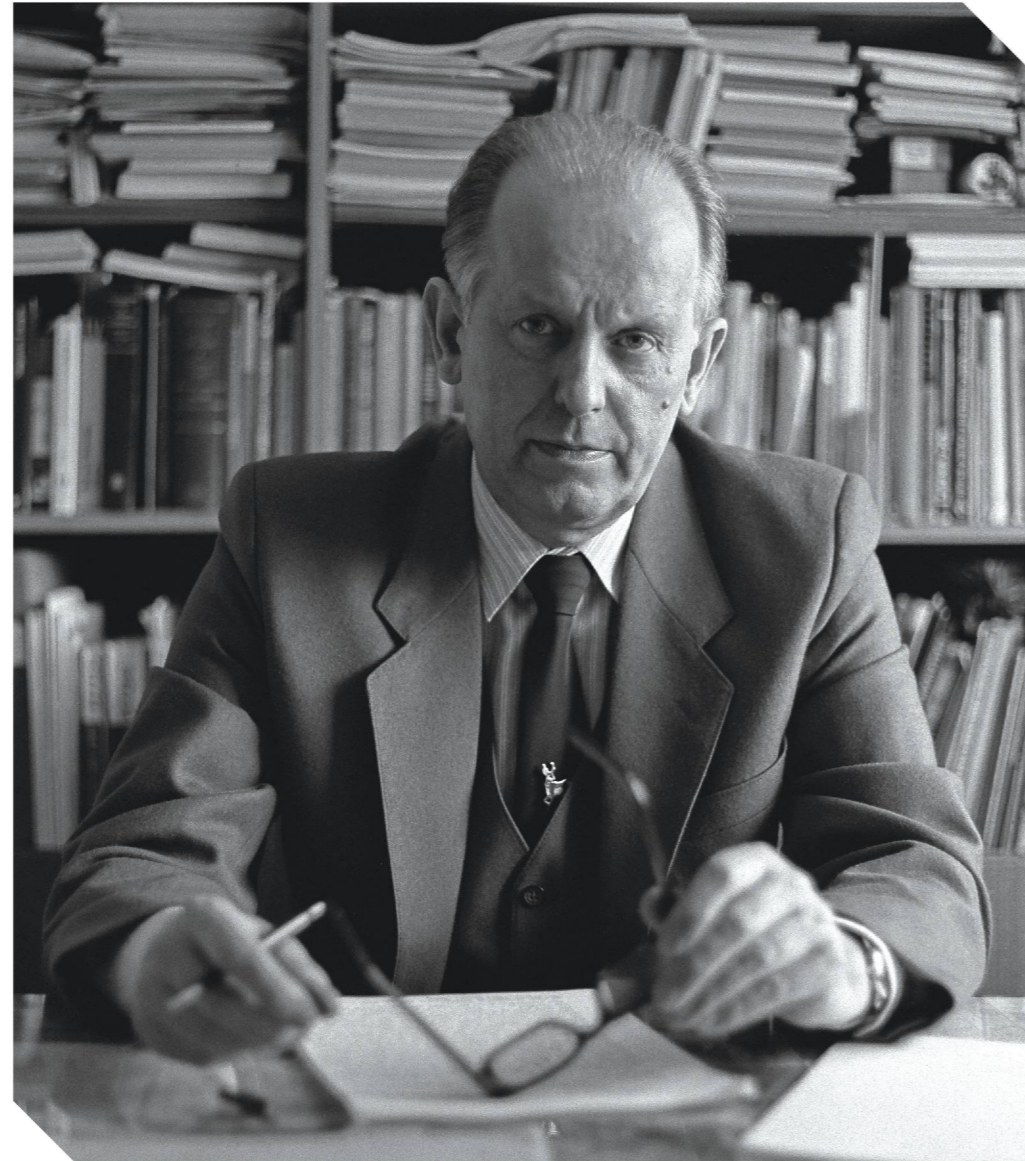

60 LAT INSTYTUTU BIOLOGII SSAKÓW POLSKIEJ AKADEMII NAUK W BIAŁOWIEŻY

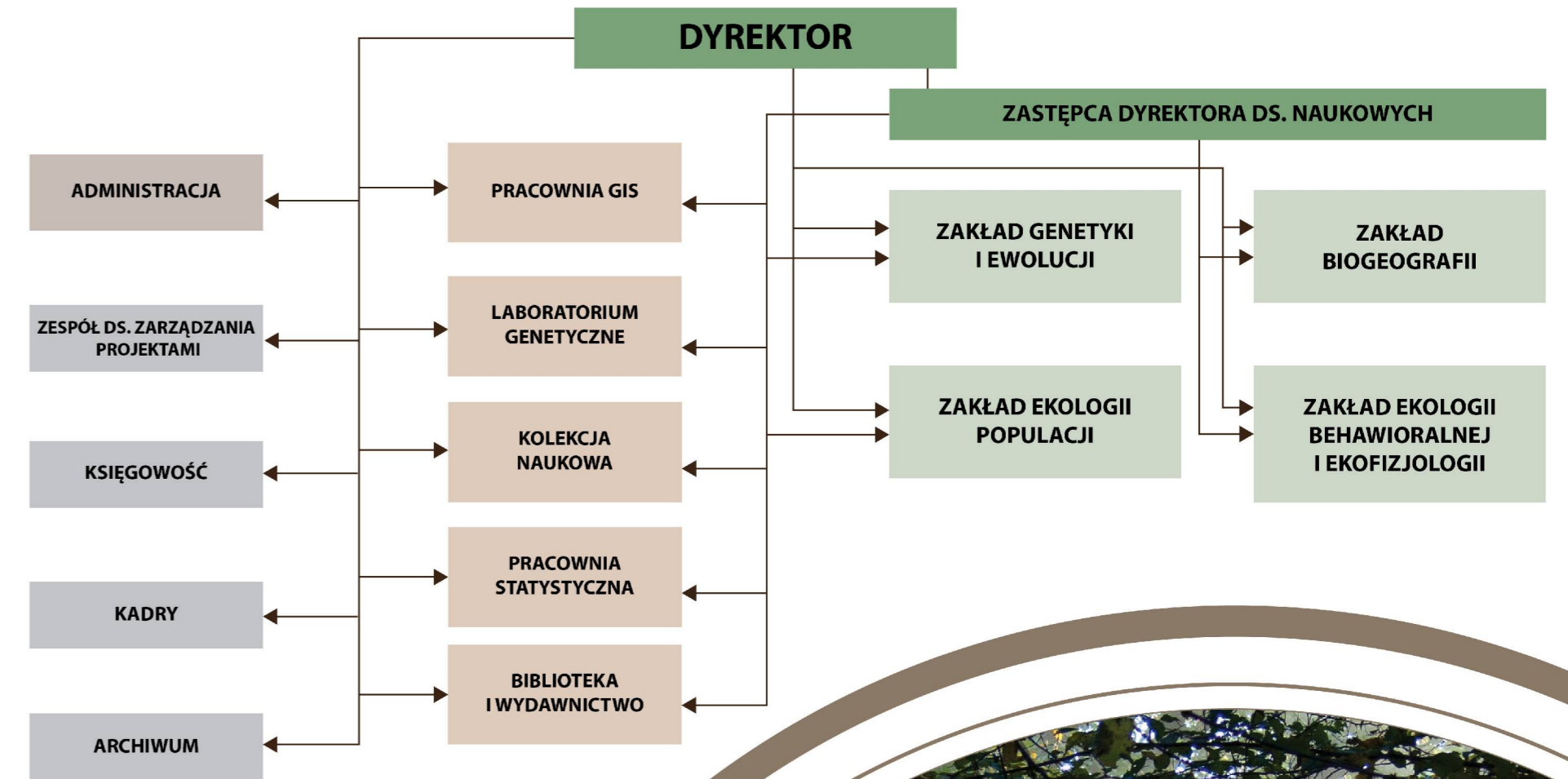
Profesor August Dehnel (kierował ZBS PAN w latach 1952-1962)

Profesor Zdzisław Pucek (kierował ZBS PAN w latach 1962-1999)

Profesor Jan Marek Wójcik (kierował ZBS PAN w latach 1999-2009)

Czasami wielkie rzeczy mają bardzo skromny początek. Ponad pół wieku temu do Białowieży przyjechał profesor August Dehnel wraz z garstką swoich współpracowników, aby rozpocząć regularne prace badawcze nad ssakami Puszczy Białowieskiej. W roku 1952 utworzył tu stację terenową Katedry Anatomii Porównawczej Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie, w której był wówczas zatrudniony. Już w 1954 roku stacja została oficjalnie włączona przez Polską Akademię Nauk w strukturę Instytutu Zoologicznego PAN, a w roku 1957 na bazie stacji utworzono samodzielną placówkę Wydziału Nauk Biologicznych PAN pod nazwą Zakład Badania Ssaków PAN.

1 stycznia 2011 roku została zamknięta prawie 60-letnia historia ZBS PAN i rozpoczął się nowy rozdział w działalności tej placówki – na mocy decyzji Prezesa Polskiej Akademii Nauk i uchwały Prezydium PAN Zakład Badania Ssaków został przekształcony w Instytut Biologii Ssaków PAN. Wraz ze statusem instytutu placówka uzyskała nie tylko większą samodzielność organizacyjną i prawną, ale też prawo do przeprowadzania przewodów doktorskich i nadawania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk biologicznych.

1977 dwudziestopięćcie Zakładu

1986

1989

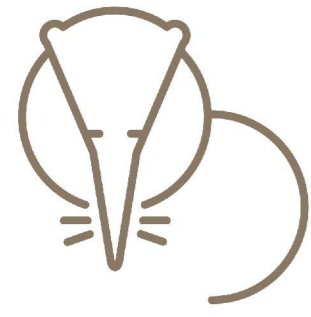

2001

Załoga IBS

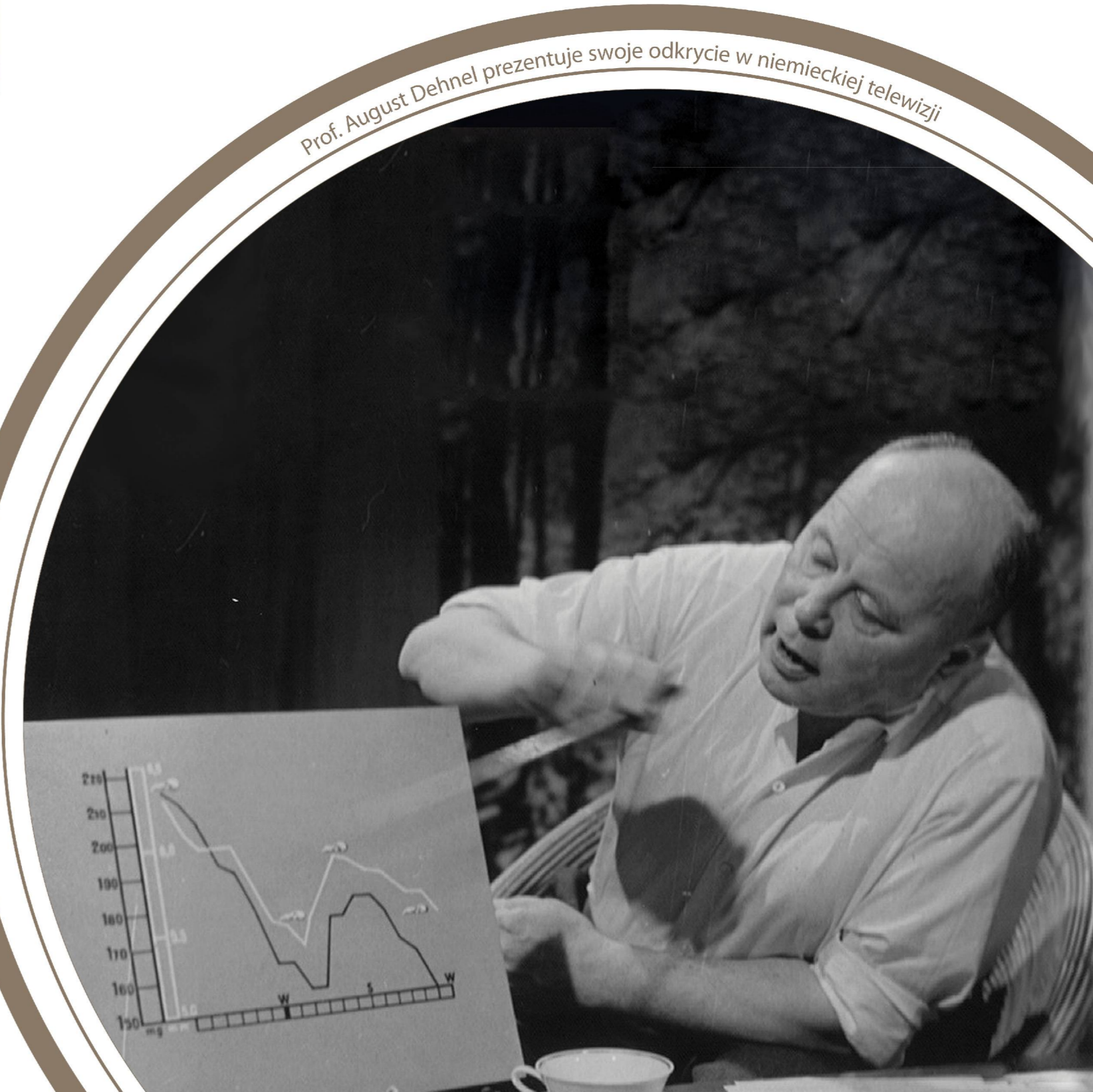
DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA IBS PAN

W początkowym okresie działalność naukowa Zakładu skoncentrowana była na poznaniu mechanizmów sezonowej i pokoleniowej zmienności u drobnych ssaków, analizowanych na tle ich wymagań ekologicznych. Jednocześnie prowadzono badania dotyczące zmienności wskaźników fizjologicznych u owadożernych i gryzoni, zwłaszcza tempa metabolizmu i termoregulacji. Zajmowano się również badaniem struktury zespołów drobnych ssaków, zarówno w Puszczy Białowieskiej jak i w Dolinie Biebrzy. Prowadzono zakrojone na szeroką skalę badania nad rozmieszczeniem i składem fauny ssaków Polski, czego efektem było wydanie „Keys to Vertebrates of Poland. Mammals” pod redakcją profesora Z. Pucka (1981) oraz „Atlasu rozmieszczenia ssaków w Polsce” pod redakcją profesora Z. Pucka i doktora J. Raczynskiego (1983). ZBS zainicjował również program badań nad krzyżówkami żubra z bydlęciem domowym, uzyskując ich mieszańce – żubronie. Od początku ważną częścią działalności naukowej były problemy gospodarowania populacjami dużych ssaków kopytnych, zwłaszcza w kontekście zasobów i preferencji pokarmowych.

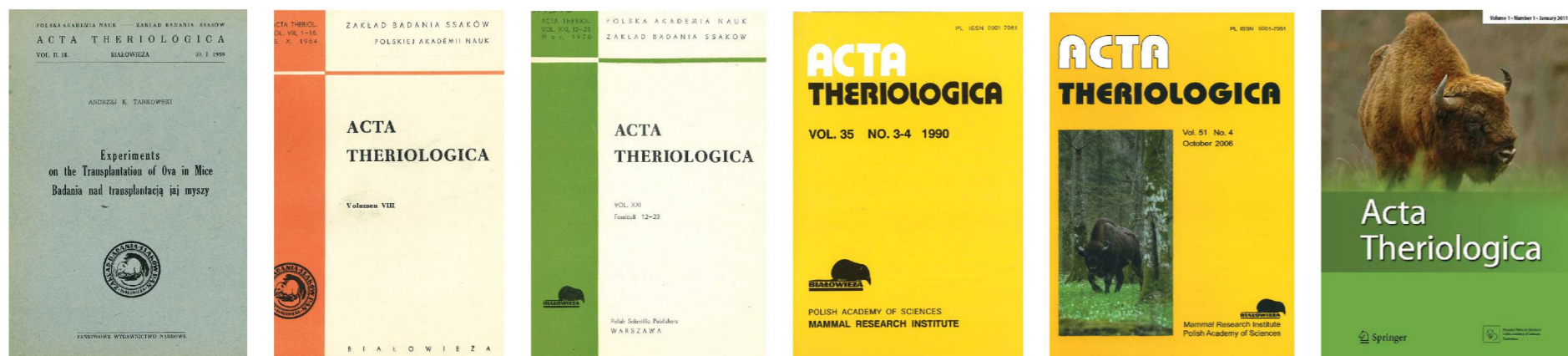
Badania dotyczące różnicowania wewnątrz- i międzypopulacyjnego ssaków prowadzono początkowo w oparciu o zmienność chromosomową oraz zmienność niemetrycznych cech morfologicznych, a następnie z wykorzystaniem zaawansowanych technik molekularnych. Doświadczenia pracowników Zakładu w tej dziedzinie zostały podsumowane w książce „Evolution of shrews”, pod redakcją profesora J. M. Wójcika i profesora M. Wolsana (1998).

Pod koniec lat 80. kontynuowano dawne kierunki badań, jak również zainicjowano nowe. Opisano mechanizmy dynamiki populacji gryzoni leśnych oraz konkurencji w zespołach ryjówkowatych. Rozpoczęto także badania nad funkcjonowaniem zespołu drapieżników i ich ofiar w lasach naturalnych Puszczy Białowieskiej, ich efektem był cykl prac poświęconych poszczególnym gatunkom ssaków drapieżnych i ich interakcjom oraz książka autorstwa profesor B. Jędrzejewskiej i profesora W. Jędrzejewskiego „Predation in vertebrate communities. The Białowieża Primeval Forest as a case study” (1998), wydana po polsku w 2001 roku pod tytułem „Ekologia zwierząt drapieżnych Puszczy Białowieskiej”. Istotne miejsce w pracach badawczych prowadzonych przez Zakład zajmował żubr. W ramach działalności International Union for Conservation of Nature profesor Zdzisław Pucek jako inicjator i przewodniczący Bison Specialist Group IUCN wraz z zespołem przygotował Światową Strategię Ochrony Żubra (Action Plan), która w 2004 roku została opublikowana przez tę organizację. W tym samym czasie, w oparciu o wieloletnie badania, profesor M. Krasnińska i doktor Z. Krasniński podsumowali wiedzę na temat gatunku Bison bonasus w monografii przyrodniczej „Żubr” (2004). Książkę tę przetłumaczono później na język angielski i niemiecki.

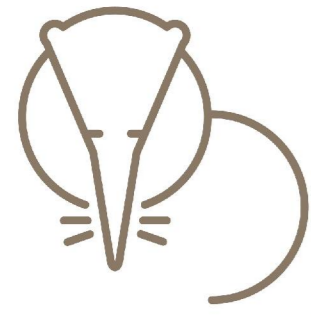
Obecnie rozwijane są następujące kierunki badawcze: genetyka, ewolucja, ekofizjologia, ekologia populacji, ekologia behawioralna ssaków, makroekologia i biogeografia. Badania prowadzone nad gatunkami rzadkimi, zagrożonymi, inwazyjnymi, konfliktowymi i wskaźnikowymi służą opracowaniu naukowych podstaw ich ochrony. Prowadzone są także nowatorskie badania interdyscyplinarne nad historią przyrodniczą Puszczy Białowieskiej, mające na celu wyjaśnienie, jaką rolę odgrywał człowiek w przemianach środowisk leśnych Puszczy od czasów najdawniejszych do dziś.

W 1958 roku Zakład rozpoczął wydawanie międzynarodowego pisma naukowego „Acta Theriologica”, które do dzisiaj jest jednym z wiodących periodyków zajmujących się szeroko pojętą biologią ssaków.

W roku 1948 prof. August Dehnel włączył się w opracowanie materiału ssaków, gromadzonego w Białowieży od 1946 roku przez ówczesnego dyrektora filii Instytutu Badawczego Leśnictwa prof. Jana Jerzego Karpińskiego. Efektem tych badań było m. in. odkrycie zjawiska, nazywanego później zjawiskiem Dehnela, polegającego na sezonowych zmianach wysokości puszkii mózgu i masy mózgu u ryjówkowatych. Jak wielokrotnie podkreślał później prof. Dehnel to odkrycie nie byłoby możliwe, gdyby nie systematycznie prowadzone odłowy drobnych ssaków, obejmujące różne lata, sezony i środowiska.

POCZĄTKI ISTNIENIA ZAKŁADU

Jak stwierdził kiedyś prof. Dehnel „forma, w jakiej powstał ten Zakład, sposób rozbudowania jego jest dosyć charakterystyczny i może być przykładem, jak bez nacisku, bez narzucania się, w sposób naturalny, ewolucyjny, może się rozwijać zakład, który charakteryzuje się w pierwszym rzędzie szeroko zakrojonymi, kompleksowymi badaniami”.

1954

Siedziba w Domu Marszałkowskim

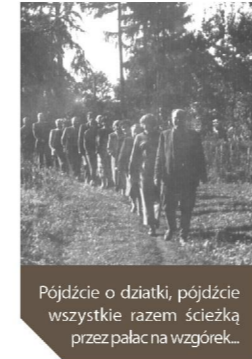
Magistrantki profesora Dehnela Danuta Winiarska i Krystyna Adamczewska, w środku laborant Kazimierz Białobrodzki

Aniela Cynkler

Albina Janik

Pójdźcie o dżanki, pójdźcie wszystkie razem ścieżką przez pałac na wzgórek...

...tam się cudownym oklincje mirażem jak się odmieli ten murek...

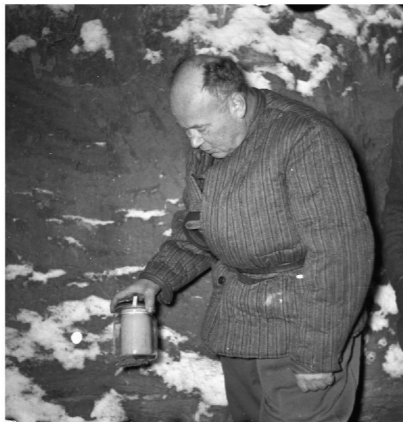
...dzisiaj osiki, brzozy, świerki, buki, jutro... wspaniały przybytek nauki.

1956

Budowa obserwatorium meteorologicznego na baszcie pałacowej (Fot. Z. Pucek)

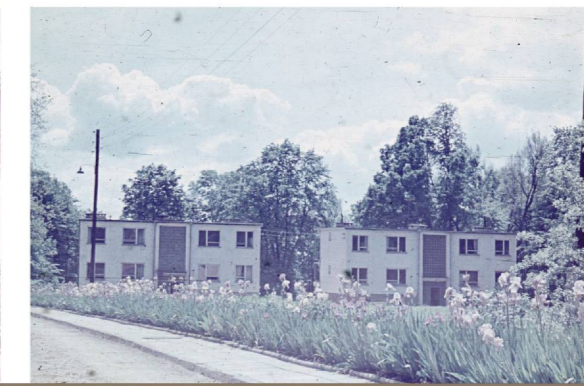
1958

Początkowo profesor Dehnel wraz z zespołem asystentów korzystał z gościnności Białowieskiego Parku Narodowego i zajmował kilka pomieszczeń w „Domu Marszałkowskim”, a także w Bramie Pałacowej oraz w innych budynkach na terenie Parku Pałacowego. Z tego względu najbardziej palącą sprawą stało się wybudowanie siedziby placówki.

4 grudnia 1958 r. Wmurowanie kamienia węgielnego pod budynek hodowli (Fot. Z. Pucek)

1963

Budynki hodowli oraz zakładowe bloki mieszkaniowe

1958

Grudzień 1958. Pierwsze wykopy i praca przy fundamentach

1959

Prace przy budowie

1959

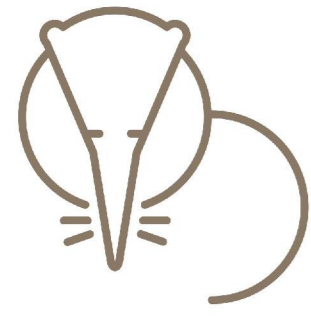
Betonowanie pierwszego stropu budowli (Fot. Z. Pucek)

Robotnice z budowy

Profesor Dehnel nadzorujący budowę

Wiecha na pierwszym stropie budowli z napisem PAN ułożonym z gałęzi

PRACOWNICY I ICH STANOWISKA PRACY

W Zakładzie przez kilkadziesiąt lat funkcjonowała pracownia biomorfologii, pracownia biologii rozrodu, pracownia bioklimatologiczna, pracownia mikrobiologii i pracownia parazytologii.

Andrzej K. Tarkowski

Laboratorium

Zdzisław Pucek

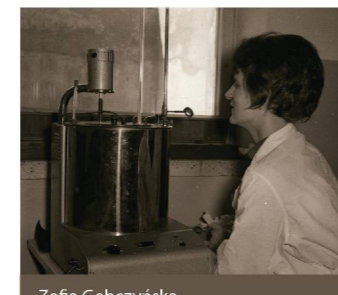
Leon Siemieniuk i Grzegorz Bajko, 1956

Pierwsze pomieszczenia hodowli w Domu Marszałkowskim

Zofia Karunos

Zofia Gębczyńska przy bombie kalorymetrycznej

Marek Gębczyński przy respiratorze

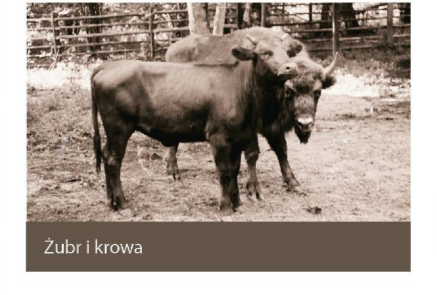
Zofia Kozak przy wadze, 1969

Dymitr Buszko

Włodzimierz Bugwin z krzyżówkami dzików

Zubri i krowa

Professor August Dehnell ze zwierzętami

Professor August Dehnell z zubriem pokolenia F.

Rezerwat doświadczalny

Dymitr Buszko i Małgorzata Krasinska

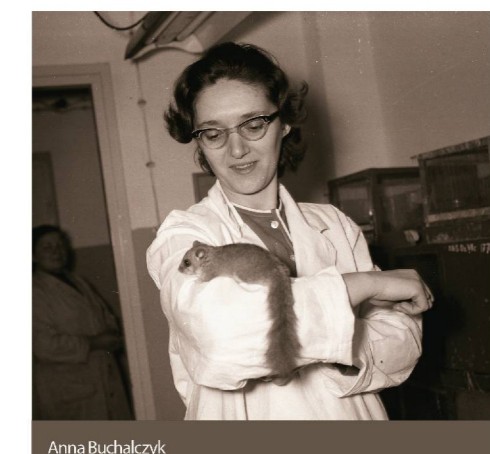
Początek po analizie rzeźnej, ok. 1970. Od lewej: W. Bajko, S. Buszko, S. Pytel, F. Kobryńczuk, n.n., A. Lickiewicz, J. Janik, W. Lickiewicz, M. Szuma, M. Krasinska, A. Buchalczyk, S. Borowski, w centrum: B. Wymułek, A. Janik

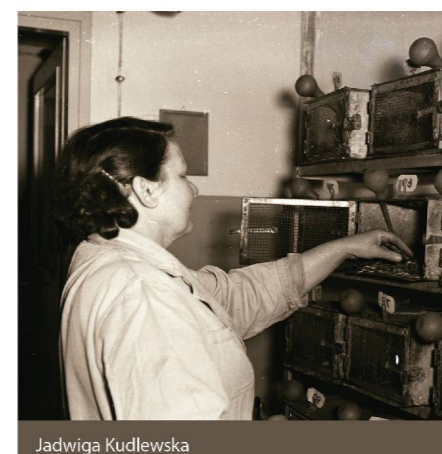
Professor z grupą pracowników w rezerwacie doświadczalnym. Od lewej: August Dehnell, Zdzisław Pucek, Włodzimierz Bugwin, Tamara Borowska, Mikołaj Wołkowycki, Teresa Pojmańska, 1958

Istotną rolę w pracy Zakładu odgrywała hodowla zwierząt laboratoryjnych i dzikich. Jednym z dokonań naukowców z ZBS PAN było opracowanie metody hodowli ryjówek.

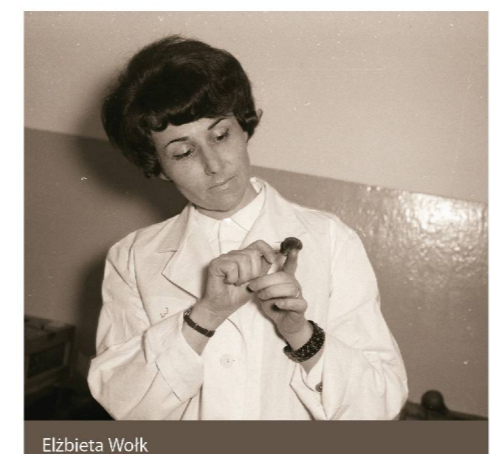
Hodowla

Anna Buchalczyk

Jadwiga Kudlewska

Elżbieta Woik

Michalina Pucek ze smużką

Anna Buchalczyk z orzesznicą

Tablice pomocy naukowych, 1969

Władysław Bajko, 1969

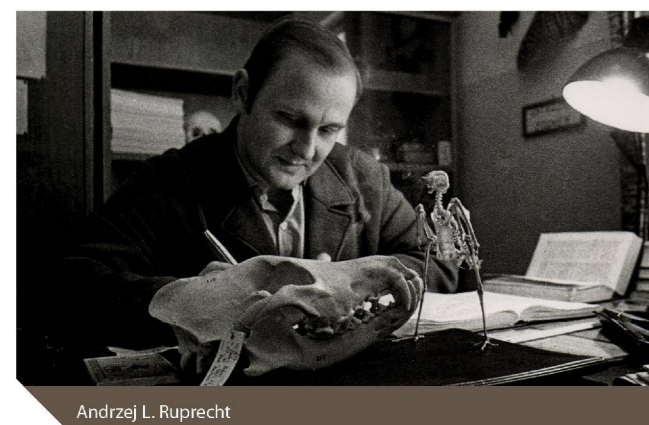
Tadeusz Buchalczyk, 1969

Krystyna Cabań-Raczyńska

Ludmila Szuma, Zofia Karunos, Jadwiga Lipińska

Andrzej L. Ruprecht

Kolekcja

Włodzimierz Bajko, 1969

Grzegorz Bajko

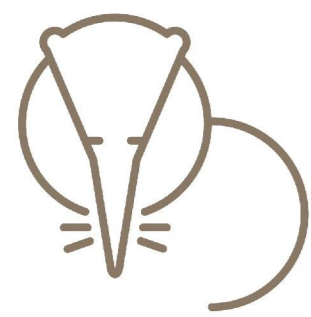

Joanna Ruprecht

Kolekcja zoologiczna to ogromny zbiór ssaków współczesnych z całego świata i ciągle jest to niewyczerpane źródło materiału do badań dotyczących zmienności morfologicznej i genetycznej. Obecnie zbiory liczą około 190 000 okazów, a wśród nich znajduje się największa na świecie kolekcja czaszek i szkieletów żubrów pochodzących ze stada wolnego Puszczy Białowieskiej.

Anna Buchalczyk i Wiera Matys w hodowli

ROZWÓJ ZAKŁADU BADANIA SSAKÓW

Budowa nowego budynku ZBS

Nowa budowla ma powierzchnię ponad 5 tys. m². W nowoczesnym budynku znalazło się wreszcie miejsce dla całej kolekcji naukowej, liczącej obecnie ponad 190 tys. okazów ssaków oraz dla zbiorów bibliotecznych, których łączna liczba sięga 40 tys. książek, czasopism i odbitek prac naukowych. Do dyspozycji pracowników jest kilkadziesiąt pokoi do pracy naukowej i biurowej, laboratoria, sale seminaryjne i sala konferencyjna. A wszystko zaczęło się od jednego pokoju i jednego człowieka.

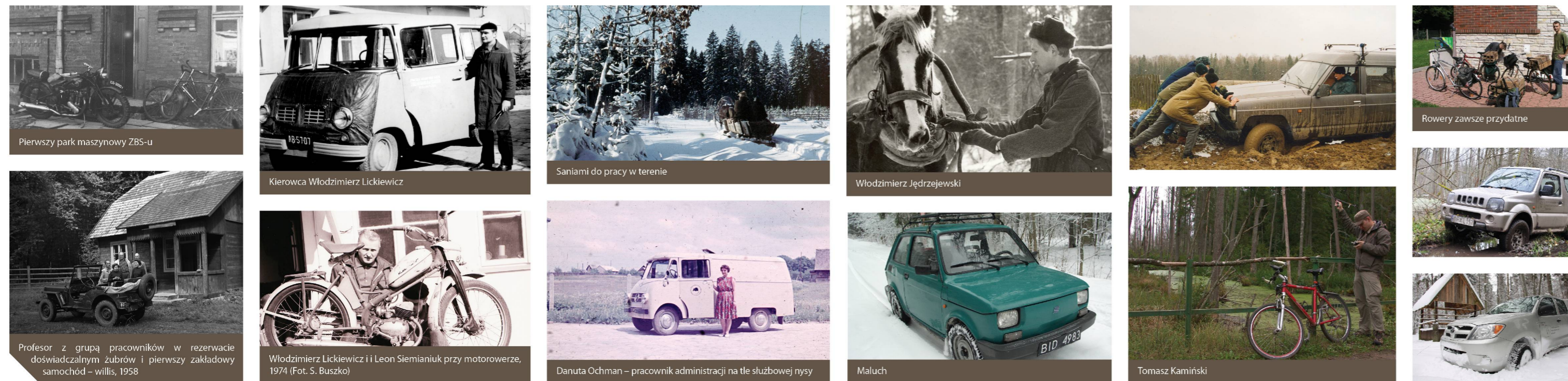

Laboratorium

W nowoczesnym laboratorium genetycznym wykorzystywane są zarówno standardowe metody analiz (markery mikrosatelitarne, mtDNA) jak i najnowocześniejsze techniki inżynierii genetycznej, takie jak mikromacierze SNP czy analiza sekwencji RAD Tag.

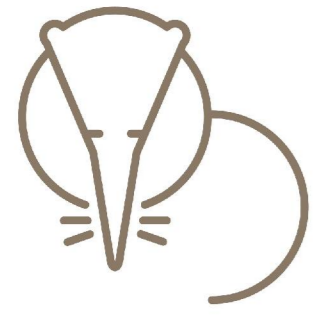

Kolekcja

Ewolucja środków transportu

KONFERENCJE, ZJAZDY, UROCZYSTOŚCI, GOŚCIE

Małgorzata Krasinska oprowadza uczestników konferencji Zubrowej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego po rezerwacie doświadczalnym ZBS, 1966 (Fot. J. Raczyński)

Obrady III Polsko-Radzieckiej Konferencji Zubrowej w Domu Mysliskim, 1967 (Fot. J. Raczyński)

Posiedzenie Sekretariatu II Wydziału PAN w sali konferencyjnej w Domu Mysliskim, 1967 (Fot. J. Raczyński)

Uroczystość przekazania pomocy naukowych wykonanych w czynie społecznym przez pracowników Zakładu oraz wręczenie nagród przez kierownika Zakładu docenta Zdzisława Pucka, 1970 (Fot. S. Buszko)

25-lecie zbioru ssaków oraz uroczyste spotkanie kierownictwa ZBS oraz Rady Zakładowej z odznaczonymi pracownikami zakładu, 1977 (Fot. S. Buszko)

Uroczystość z okazji 25-lecia ZBS, 1977 (Fot. S. Buszko)

Sesja Dehnelowska i wspomnienia o życiu profesora, Zdzislaw Pucek, Andrzej K. Tarkowski, 1988 (Fot. S. Buszko)

Audiencja u Ojca Świętego przy okazji VIII Międzynarodowej Konferencji Teriologicznej w Rzymie, 1989

Spotkanie z Czesławem Miłoszem, 1997

Docent Zdzislaw Pucek prezentujący skorowidz kolekcji z okazji 25-lecia zbioru ssaków

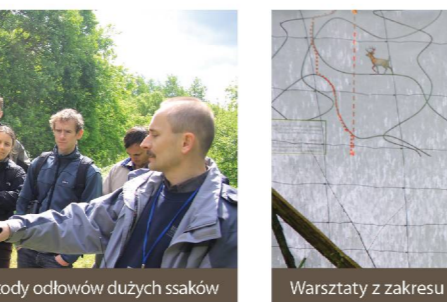
Wykłady dla uczestników Summer School

Wycieczka terenowa do Rezerwatu Ścisłego Białowieckiego Parku Narodowego

Warsztaty prezentujące metody monitoringu ssaków drapieżnych

Warsztaty prezentujące metody odłowów dużych ssaków

Warsztaty z zakresu metod liczenia koprotnych

Warsztaty prezentujące metody odłowów małych ssaków

Premier Włodzimierz Cimoszewicz wśród eksponatów kolekcji, 2005

Wycieczka terenowa do Rezerwatu Ścisłego Białowieckiego Parku Narodowego

Warsztaty z zakresu metod rozpoznawania ssaków

Warsztaty nieinwazyjnych metod szacowania składu ciała i tempa metabolizmu

Summer School – wyjazd na Biebrzę, obserwacja łośi

Warsztaty prezentujące metody odłowów dużych ssaków – Kres Hundertmark

Warsztaty prezentujące metody odłowów małych ssaków – Joris Cromsigt

Prezydent Aleksander Kwadniewski w bibliotece, 2005

Wizyta Prezesa Polskiej Akademii Nauk profesora Michala Kleibera, 2011

Summer School (2007-2010)

Opracowano na podstawie tekstów profesora Augusta Dehnela i doktora Karola Zuba.

Zdjęcia: Archiwum IBS PAN, Igor Banaszczyk, Stefan Buszko, Waldemar Cechowicz, Tomasz Kamiński, Małgorzata Karczewska, Rafał Kowalczyk, Michalina Pucek, Zdzislaw Pucek, Jan Raczyński, Karol Zub.

